

Οι μύθοι και η ελιά

Η ελιά δώρο της Αθηνάς

Ο πιο γνωστός αρχαίος μύθος που αναφέρεται στην καλλιέργεια της ελιάς είναι εκείνος που θεωρεί το δέντρο δώρο της Αθηνάς. Όλα ξεκίνησαν από τη διαμάχη ανάμεσα στην Αθηνά και στον Ποσειδώνα που μάλωναν για την κυριαρχία στην Αττική.

Αποφασίστηκε να προσφέρει ο καθένας από ένα δώρο ακριβό. Νικητής σ' αυτό τον διαγωνισμό θα ήταν εκείνος που η προσφορά του θα ήταν η πιο πολύτιμη για την πόλη.

Ο Ποσειδώνας, θεός-κυρίαρχος των θαλασσών, σήκωσε την τρίαινά του και την κάρφωσε στον ιερό βράχο της Ακρόπολης. Αλμυρό νερό άρχισε να αναβλύζει και να κυλά στα ριζά του βράχου. Πίστευε ο Ποσειδώνας πως αυτή η πηγή στο άνυδρο τοπίο της Αττικής θα μπορούσε να του προσφέρει τη νίκη. Η Αθηνά δε χρειάστηκε να κάνει καμιά εντυπωσιακή κίνηση. Έσκυψε μόνο και φύτεψε στον ίδιο τόπο μια ελιά. Μέσα σε λίγη ώρα είχε βλαστήσει και το ασημοπράσινο φύλλωμά της τους είχε όλους εντυπωσιάσει.

Αυτό ήταν. Τέτοιο δέντρο δεν υπήρχε ως τότε στον κόσμο. Οι άνθρωποι δεν μπορούσαν να απολαύσουν μαγειρεμένο φαγητό ούτε μπορούσαν να απολαύσουν μια φωτισμένη νύχτα, αφού δεν υπήρχε το κατάλληλο καύσιμο για τους λύχνους, το πιο εξελιγμένο φωτιστικό μέσο της εποχής. Οι υπόλοιποι θεοί έκριναν πως το δώρο της Αθηνάς ήταν ανεκτίμητης αξίας.

Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, *Ο πολιτισμός της ελιάς*, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999

Η ελιά του Αρισταίου

Ο Αρισταίος ήταν γιος του Απόλλωνα και της Κυρήνης, γεννήθηκε στη Λιβύη και ο Ερμής τον πήρε και τον πήγε στη Γαία και στις Ώρες για να τον αναθρέψουν. Ήταν ένα χαρισματικό παιδί που έζησε ονειρεμένα χρόνια κοντά στις όμορφες και πολύξερρες Νύμφες. Οι Μούσες, που, όταν μεγάλωσε, του είχαν αναθέσει τη φύλαξη των κοπαδιών τους στη Φθία, του δίδαξαν τη μαντική και την ιατρική τέχνη.

Μελανόμορφος αμφορέας που απεικονίζει τον Αρισταίο, γύρω στο 540 π.Χ. *Ελληνική Μυθολογία*, Εκδοτική Αθηνών, τόμος 3ος, Αθήνα, 1986

Οι Νύμφες πάλι του έμαθαν πώς να καλλιεργεί τα αμπέλια και τις ελιές, πώς να φροντίζει τα μελίτσια και πώς να κάνει το γάλα τυρί. Ο τόπος εκεί ήταν γεμάτος αγριελιές κι οι Νύμφες τού έδειξαν πώς να τις καλλιεργεί, να τις μπολιάζει για να δίνουν καρπό, να αλέθει τον καρπό του ελαιόδεντρου και να παίρνει το πολύτιμο αλλά άγνωστο ως τότε ελαιόλαδο. Οι αρχαίοι πίστευαν πως ο Αρισταίος ανακάλυψε το ελαιοπιεστήριο και έτσι τους έδειξε τον τρόπο να παίρνουν εύκολα το λάδι από τις ελιές.

Ο Αρισταίος δεν κράτησε αυτά τα μυστικά για τον εαυτό του, αλλά με τη σειρά του δίδαξε τις τέχνες αυτές στους

ανθρώπους. Η Μυθολογία μάς λέει πως ταξίδεψε σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Πήγε στη Σαρδηνία και κατόπιν στη Σικελία, όπου βρήκε εξαιρετικά γόνιμη γη για να καλλιεργήσει τις ελιές. Εκεί τιμήθηκε ως θεός-προστάτης των ελαιοκαλλιεργητών. Από τότε τα δάση της αγριελιάς, που υπήρχαν γύρω από τη Μεσόγειο, άρχισαν να καλλιεργούνται, τα άγρια δέντρα άρχισαν να μπολιάζονται και οι άνθρωποι έμαθαν να χρησιμοποιούν τον πολύτιμο καρπό της ελιάς στη διατροφή τους. Ο Αρισταίος τιμήθηκε από τους ανθρώπους όσο λίγοι θνητοί για την πλούσια προσφορά του.

Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, *Ο πολιτισμός της ελιάς*, Εκδόσεις Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999 (διασκευή)

1. Τα κείμενα που διαβάσατε είναι μύθοι.

- Ποιο είναι το θέμα του κάθε μύθου;
- Γιατί διαγωνίζονταν ο θεός Ποσειδώνας και η θεά Αθηνά;
- Ποιο δώρο προσέφερε ο κάθε θεός στην πόλη;
- Γιατί πιστεύετε ότι οι υπόλοιποι θεοί διάλεξαν το δώρο της θεάς Αθηνάς;
- Ποιες τέχνες έμαθε ο Αρισταίος από τις Μούσες και ποιες από τις Νύμφες;
- Γιατί ο Αρισταίος τιμήθηκε ως θεός-προστάτης των ελαιοκαλλιεργητών;

2. Θα θέλατε να κάνετε ένα ταξίδι στο παρελθόν και να βρεθείτε την ημέρα που ο θεός Ποσειδώνας και η θεά Αθηνά διαγωνίζονται; Χωριστείτε σε τρεις ομάδες.

- ▶ Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίξει τη θεά Αθηνά, η δεύτερη τον θεό Ποσειδώνα και η τρίτη θα κάνει τους θεούς που θα είναι οι κριτές.
- ▶ Συζητήστε στην ομάδα σας τα επιχειρήματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν η θεά Αθηνά και ο θεός Ποσειδώνας για να πείσουν τους υπόλοιπους θεούς ότι το δώρο που προσέφερε ο καθένας από αυτούς ήταν το πιο πολύτιμο δώρο για την πόλη.
- ▶ Η ομάδα των κριτών θα αξιολογήσει τα επιχειρήματα της κάθε ομάδας και ποιος ξέρει... μπορεί η Αθήνα να αλλάξει όνομα!!!

3. Ο Αρισταίος δίδαξε στους ανθρώπους όσα του έδειξαν οι Νύμφες για την καλλιέργεια της ελιάς. Βρείτε και αντιγράψτε από τον μύθο τις φράσεις στις οποίες φαίνεται τι έδειξαν οι Νύμφες στον Αρισταίο σε σχέση με την ελιά.

..... Ο τόπος εκεί ήταν γεμάτος αγριελιές κι οι Νύμφες
 ..... τού έδειξαν πώς να τις καλλιεργήσει να τις μπολιάζει για να .....
 ..... δίνουν καρπό να αλέθει τον καρπό του ελαιόδεντρου και να .....
 ..... παίρνει το πολύτιμο αλλά άγνωστο ως τότε ελαιόλαδο.
 .....

- ▶ Διαβάστε τις παραπάνω φράσεις βάζοντας στη θέση του κόμματος (,) τον σύνδεσμο «και».

► Τι παρατηρείτε;

Μερικές φορές λέξεις ή προτάσεις τοποθετούνται η μια δίπλα στην άλλη, χωρίς να υπάρχουν ανάμεσά τους σύνδεσμοι (**και, αλλά** κτλ.) αλλά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα (,).

► Βρείτε στην παρακάτω διήγηση σε ποια σημεία χρειάζεται να βάλετε κόμμα και διαβάστε τι έμαθε να κάνει ένας ναυτικός όταν σταμάτησε πια να ταξιδεύει:

«Τρία χρόνια έκαμα με το Μαριώ στο χωριό του πεθερού μου. Τρία χρόνια ζωή αληθινή. Έμαθα την αξίνα και δούλευα μαζί της το περιβόλι, το αμπέλι, το χωράφι. Πώς περνούσε ο καιρός δεν το κατάλαβα. Έμαθα να σκαλίζω τις κιτριές, να κλαδεύω τ' αμπέλι, να οργώνω το χωράφι. [...]

Ανδρέας Καρκαβίτσας, *Λόγια της Πλώρης*,
Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 1953 (διδασκευή)

4. Όταν διάβασα στη γιαγιά μου τον μύθο «Η ελιά του Αρισταίου», μου είπε:

«Ο Αρισταίος δεν κράτησε τα μυστικά που του έδειξαν οι Νύμφες για τον εαυτό του. Αυτή η πράξη του δείχνει ότι δεν ήταν εγωιστής, όπως κάποιοι άλλοι που ενδιαφέρονται μόνο για τον εαυτό τους. Αν όλοι προσπαθούσαμε να μην κοιτάμε μόνο τον εαυτό μας αλλά και τους άλλους, ο κόσμος μας θα ήταν καλύτερος».

- Για ποιον δεν κράτησε τα μυστικά που του έδειξαν οι Νύμφες ο Αρισταίος;
- Μπορείτε να βρείτε στα λόγια της γιαγιάς τις λέξεις που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο κάνει και δέχεται μια ενέργεια;

Αν δυσκολευτείτε, η Ραλλού θα σας βοηθήσει.

Οι αντωνυμίες που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο ενεργεί (κάνει κάτι) και το ίδιο δέχεται την ενέργεια λέγονται **αυτοπαθείς αντωνυμίες**:
ο εαυτός μου/σου/του, της, του/μας/σας/τους.

- Οι γιαγιάδες, εκτός από το ότι λένε παραμύθια και ιστορίες στα εγγονάκια τους, τα συμβουλεύουν κιόλας. Συμπληρώστε στις συμβουλές της γιαγιάς την αυτοπαθή αντωνυμία:

«Αν δε μάθεις γράμματα, θα κάνεις κακό .....**στον εαυτό σου**.....».

«Ο καλός άνθρωπος κάθε πρωί κοιτά .....**τον εαυτό του**..... στον καθρέφτη και χαμογελάει».

«Όλα τα παιδιά περιποιούνται **τον εαυτό τους**..... πριν πάνε στο σχολείο, εσύ γιατί δε φροντίζεις **τον εαυτό σου**..... και φεύγεις αχτένιστος για το σχολείο;»

5. Η οικογένεια της λέξης «ελιά» είναι πολύ μεγάλη κι έχει μια πολύ παλιά καταγωγή. Τότε την ελιά την έλεγαν «**ελαία**» και το λάδι «**έλαιον**». Από την *ελαία* και το *έλαιον*, λοιπόν, έχουμε σύνθετες λέξεις. Αντιστοιχίστε τις σύνθετες λέξεις με τη σημασία τους.

η ζωγραφική με λαδομπογιές

το λάδι που βγαίνει από τον καρπό της ελιάς

αυτός που καλλιεργεί ελιές

το εργαστήριο όπου βγάζουν το λάδι

ο ειδικός τεχνίτης για το βάψιμο με λαδομπογιά

ελαιοτριβείο

ελαιογραφία

ελαιοχρωματιστής

ελαιόλαδο

ελαιοκαλλιεργητής

«Η ελιά και ο ταύρος», φρέσκο από τη βόρεια είσοδο του παλατιού της Κνωσού, The olive wreath, Νίκος & Μαρία Φιλιάκη - Ηλίας Κασσανάς, εκδ. Καρμάνωφ, Ηράκλειο, 1999

Οι μύθοι και η ελιά

1

«Στις **γιαγιάδες** αρέσει να διηγούνται ιστορίες στα εγγόνια τους. Το ίδιο και της **γιαγιάς** μου. Χθες το βράδυ μου είπε έναν μύθο για την **ελιά**. Μου είπε ακόμα ότι στο χωριό της υπάρχουν δυο **ελιές** που ζουν πάνω από 200 χρόνια».

Βάλτε τις υπογραμμισμένες λέξεις στον παρακάτω πίνακα και συμπληρώστε τον:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	η ελιά	η γιαγιά	οι ελιές	οι γιαγιάδες
Γεν.	<u>της ελιάς</u>	<u>της γιαγιάς</u>	<u>των ελιών</u>	<u>των γιαγιάδων</u>
Αιτ.	<u>την ελιά</u>	<u>τη γιαγιά</u>	<u>τις ελιές</u>	<u>τις γιαγιάδες</u>
Κλητ.	- <u>ελιά</u>	- <u>γιαγιά</u>	- <u>ελιές</u>	- <u>γιαγιάδες</u>

Μάθετε τα μικρά μυστικά που ήξερε η γιαγιά για τα δέντρα συμπληρώνοντας τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τη λέξη που είναι στην παρένθεση, αφού κάνετε τις αλλαγές που χρειάζονται:

αγριελιάς

Οι αρχαίοι Έλληνες έκοβαν κλαδιά **αγριελιών**.....
και μ' αυτά στεφάνωναν τους νικητές των Ολυμπιακών αγώνων. (αγριελιά)

βελανιδιών

Τα ξύλα των **βελανιδιών**.....
δε σαπίζουν στο νερό, αλλά σκληραίνουν και παίρνουν ένα μαύρο χρώμα. (βελανιδιά)

ιτιάς

Τα κλαδιά της **ιτιάς**..... κρέμονται προς τα κάτω, σαν μακριά μαλλιά κοπέλας που κλαίει, γι' αυτό την ονομάζουν «κλαίουσα». (ιτά)

καστανιάς

Το φύλλωμα της **καστανιάς**..... γίνεται τόσο πλούσιο, που στον ίσκιο της μπορούν να σταθούν εκατό άνθρωποι. (καστανιά)

Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλιάς Καστανιάς
The olive wreath, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999

2

Τι θα γινόταν άραγε αν η θεά Αθηνά δεν είχε κερδίσει τον διαγωνισμό για την κυριαρχία της Αττικής; Τι θα γινόταν στην Αθήνα αν δεν υπήρχε η ελιά και το λάδι; Σκεφτείτε πώς θα φωτίζονταν οι δρόμοι και τα σπίτια των ανθρώπων, με τι θα στεφάνωναν τους Ολυμπιονίκες, και το σπουδαιότερο, πώς θα μαγείρευαν τα φαγητά τους. Βέβαια, από την άλλη μεριά, θα υπήρχαν καταρράχτες στην Ακρόπολη, πηγές και πηγάδια παντού και η Αττική θα είχε γεμίσει λίμνες και ορυζώνες.

Ξαναγράψτε στο τετράδιό σας τον μύθο του Ποσειδώνα και της Αθηνάς με τέτοιο τρόπο ώστε νικητής να βγαίνει ο Ποσειδώνας.

- 3 Από τον μύθο «Η ελιά του Αρισταίου» γνωρίσαμε ποιος ήταν ο Αρισταίος. Συμπληρώστε στον παρακάτω πίνακα όσες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε γι' αυτόν μέσα στο κείμενο. Φτιάξτε μετά και τη δική σας ταυτότητα και συγκρίνετέ τη μ' αυτήν του Αρισταίου.

Ζωγραφιά του Αρισταίου

Όνομα	Αρισταίος	Όνομα	
Επώνυμο		Επώνυμο	
Όνομα πατέρα	Απόλλωνας	Όνομα πατέρα	
Όνομα μητέρας	Κυρήνη	Όνομα μητέρας	
Τόπος γέννησης	Λιβόη	Ημερ. γέννησης	
Τόπος κατοικίας	Ελλάδα	Τόπος γέννησης	
Επάγγελμα	ελαιοκαλλιεργητής	Τόπος κατοικίας	
		Επάγγελμα	
		Ενδιαφέροντα	
		Σχέδια για το μέλλον	

Φωτογραφία παιδιού